

Toespraak Dodenherdenking Vught - 4 mei 2026

Dames en heren, meisjes en jongens,

Graag heet ik jullie welkom bij de jaarlijkse dodenherdenking op het terrein van Nationaal Monument Kamp Vught.

Door hier te zijn, laten jullie zien dat wat in de Tweede Wereldoorlog gebeurde, ons vandaag nog steeds raakt.

Engels:

Ladies and gentlemen,

I would like to welcome you to the annual commemoration of the dead on the grounds of Camp Vught National Memorial.

By being here, you show that what happened in World War II still affects us today.

Ik weet niet of u veel bewaart.

Maar ik bewaar heel veel. In een poging grip te houden op de tijd en mijn geheugen. En gewoon uit nostalgische overwegingen.

Voor een ander onbeduidende voorwerpen, zijn voor mij parels aan een ketting die mij verbindt met het verleden.

Het is even flink zoeken, ik begin al te wanhopen. Op zoek naar één van die parels word ik steeds weer afgeleid door nieuwe voorwerpen, en dus ook nieuwe herinneringen.

Maar dan, in een metalen blikje met rammelende inhoud, vind ik het: een medaille. '25 jaar bevrijding' staat erop, en een glorieuze Nederlandse leeuw met het zwaard in de hand.

Ik kreeg hem opgespeld nadat ik, bijna 7 jaar oud, samen met mijn vader had meegelopen in een wandeltocht rond de IJzeren Man; het meer waar u langs bent gekomen op weg naar deze herdenking.

Op 5 mei 1970 om precies te zijn.

Een dierbare herinnering.

Vanwege de wandeling, die ik mij nog vaag kan herinneren. Maar vooral vanwege de herinnering aan mijn vader, die mijn hand stevig vasthield in de zijne. En mij al pratend ook meenam in een oorlogsverleden waarvan ik tot dan toe niet had geweten dat het bestond.

Ik kon op 5 mei 1970 nog niet bedenken dat jaren later het gebied rond de Lunettenlaan nog zó belangrijk voor mij zou worden.

83 jaar terug in de tijd.

Op 4 mei 1943 zit de 19-jarige Peter Molthoff gevangen in Kamp Vught. Korte tijd later wordt hij vanwege zijn hulp aan het verzet veroordeeld tot een jarenlange tuchthuisstraf en begint aan een tocht langs tal van gevangenissen.

Hij weet vanaf deze tijd precies wat 'onvrijheid' is.

Zijn hele leven daarna zal in het teken blijven staan van de oorlog.

Zo spelen zijn oorlogservaringen beslist ook een rol bij zijn latere werk als burgemeester. Met name als het gaat om recht en onrecht en het zoeken naar de waarheid.

Op een mooie augustusdag vorig jaar kwamen wij bij elkaar om afscheid van hem te nemen. Peter Molthoff is bijna 102 jaar oud geworden.

Ik koester een dierbare herinnering aan deze bijzondere man, die veel heeft betekend voor dit Nationaal Monument Kamp Vught.

En ik kijk naar de plek waar hij nog maar drie jaar geleden, op 4 mei 2023, in het publiek zat, opstond en met krachtige stem zei:

“Onvrijheid kennen de meesten van jullie nog niet. Gelukkig maar. In dit kamp heb ik pas echt ervaren wat vrijheid eigenlijk betekent. En leerde dat je vrijheid alleen samen realiseert.”

Op het prikbord naast mijn bureau hangt zijn portret en kijkt bemoedigend toe terwijl ik met mijn collega's probeer het tij te keren.....

Kort na Peter Molthoff overleed ook Selma van de Perre; op 20 oktober vorig jaar, 103 jaren oud.

In juni 1944, zij is dan 22, komt ook zij in Kamp Vught terecht. Selma is joods, maar houdt haar ware identiteit verborgen. Haar verzetswerk brengt haar tussen de andere politieke

gevangenen. Begin september 1944 komt zij met de laatste transporten vanuit kamp Vught in concentratiekamp Ravensbrück terecht.

In de afgelopen decennia heeft Selma bijeenkomsten in ons herinneringscentrum opgefleurd en geïnspireerd met haar stralende aanwezigheid.

Ik heb in de afgelopen 35 jaar op deze plek veel bijzondere mensen ontmoet.

Het meest bijgebleven zijn mij de ontmoetingen en gesprekken met de overlevers.

Mensen die een moedige keuze maakten die hen in gevangenschap bracht.

Én mensen die opgepakt, opgesloten en gedeporteerd werden simpelweg omdat zij joods waren.

Ik besef dat ik mijn bijzondere werk kan doen, gedragen op de schouders van al die sterke mensen die ooit opstonden tegen onrecht en onvrijheid, en zich in woord en daad uitspraken vóór democratie en recht.

Gisela Wieberdink-Söhnlein – over haar straks meer – was één van hen.

Allemaal raakten zij mij met hun vriendelijkheid en wijsheid.

Zo gaf Peter Molthoff zijn kinderen en kleinkinderen mee:
“Wees tolerant en respectvol. Achter ieder gezicht zit een verhaal. Onderzoek dat, stel een vraag. Probeer te begrijpen en je in de ander te verplaatsen.”

Selma van de Perre zwoer na het einde van de oorlog nooit meer een voet op Duitse bodem te zetten. Tot zij in 1995 werd uitgenodigd in voormalig kamp Ravensbrück, en daarna jaar op jaar hier naartoe ging om haar ervaringen en inzichten te delen met jonge mensen.

De studenten met wie zij meereisde, hield zij voor: “Probeer tolerant te zijn. Maak geen ruzie. Want kleine ruzies worden grote ruzies en grote ruzies worden oorlogen.”

Peter gaf ons via zijn dochters bij zijn uitvaart nog mee:
“Toon moed. Maak bespreekbaar wat onbespreekbaar blijft. Weet dan dat taal ertoe doet. Kies je woorden zorgvuldig. Sta op tegen onrecht en doe iets - hoe klein ook.”

Ik wil graag afsluiten met een tekst die is geschilderd op een klein nog resterend stuk Berlijnse muur.

Dit ooit afschrikwekkende symbool van onvrijheid is nu een canvas voor kunstenaars.

Op één muurdeel is een Afrikaans gezegde te lezen:

“Veel kleine mensen, die in veel kleine plaatsen, veel kleine dingen doen, kunnen het aangezicht van de wereld veranderen.”

Ik vind dit een bemoedigende en inspirerende gedachte bij de schijnbaar onmogelijke uitdagingen die wij nu kennen en die nog voor ons liggen:

Ik was mij gelukkig nog niet bewust van de grote problemen van een grote mensenwereld, toen mijn vader mij 56 jaar geleden uitnodigend de hand toestak en zei ‘kom, ga je mee wandelen?’

In mijn hand houd ik op onze rommelzolder een klein stukje metaal.

Mijn medaille voelt licht, maar is zwaar van symboliek en herinnering.

Het staat voor mij niet voor een geweldige prestatie, laat staan voor een moedige daad.

Maar wel voor moed en vertrouwen, voor hoop en geborgenheid; voor vele kleine daden die opgeteld iets groots kunnen betekenen.

En dus voor een uitgestoken hand.....